

การบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ
ในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์
อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี*

HOLISTIC HEALTH MANAGEMENT OF THE ELDERLY IN CHALERM PRAKIAT
84 YEARS RATCHANAKHARIN MEDITATION CENTER
KAENGHANG MAEO DISTRICT
CHANTHABURI PROVINCE

พระชญาเชษฐกาญจน์ (ควนจีซื่อนิม) กุลเพชรจารุกกติ,
พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโ)

Phra Chayachetkan (Gwan-ji Zunim) Kulpetjarupakdi,
Phrakru Sangkraviriyakit (Raphin Buddhiso)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: komint100@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ 2. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ และ 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์มีจุดแข็ง ได้แก่ สถานที่เหมาะสมและสงบ ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ตารางกิจกรรมยืดหยุ่นและอาหารเหมาะสมกับผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันยังมีข้อจำกัดในการขาดบุคลากรที่เพียงพอและปัญหาด้านการเข้าถึงศูนย์ 2. กระบวนการบริหารจัดการในศูนย์มีการวางแผนและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน การจัดการองค์กรเป็นระบบมีการประสานงานกับหน่วยงานราชการ และการควบคุมงบประมาณเพื่อความโปร่งใส และ 3. รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของศูนย์มีการส่งเสริมสุขภาวะทางกายผ่านกิจกรรมออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพร่างกาย สุขภาวะทางจิตใจได้รับการสนับสนุน

จากการพูดคุยและกำลังใจ สุขภาวะทางสังคมเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุและผู้อื่น และสุขภาวะทางปัญญาได้รับการส่งเสริมผ่านการอบรมบุคลากรและสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; สุขภาวะแบบองค์รวม; ผู้สูงอายุ; ศูนย์ปฏิบัติธรรม

Abstract

This research aims to study: 1. the general conditions of the holistic health management for the elderly, 2. the processes involved in managing the holistic health of the elderly, and 3. propose a model for holistic health management at the Chalerm Phra Kiat 84th Anniversary Meditation Center, located in Kaeng Hang Maeo District, Chanthaburi Province.

The research findings revealed that: 1. The general conditions of holistic health management for the elderly at the center have several strengths, including an appropriate and peaceful location that promotes meditation and elderly care, a flexible activity schedule, and nutrition plans suitable for elderly individuals. However, there are limitations such as insufficient personnel and challenges with accessibility to the center. 2. The management processes at the center include clear planning and operational guidelines, systematic organizational management, coordination with government agencies, and budget control to ensure transparency. 3. The holistic health management model at the center promotes physical health through exercise activities and physical care, mental well-being through counseling and encouragement, social health by fostering good relationships among the elderly, and intellectual health by training staff and providing an environment conducive to learning.

Keywords: Management; Holistic Well-Being; Elderly; Meditation Center

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ผู้คนต้องเผชิญกับความท้าทายด้านสุขภาพมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ภาระค่าใช้จ่ายในการรักษา ฟันฟู และดูแลสุขภาพทั้งภาครัฐและเอกชน การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหาสุขภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทที่แนวโน้มปัญหาสุขภาพมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น การส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในระยะยาว สุขภาวะแบบองค์รวม

หมายถึง สภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และปัญญา ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล โดยสภาวะที่ดีประกอบด้วยสภาวะทางกายที่ช่วยให้บุคคล มีร่างกายแข็งแรง ปลอดภัย และสามารถประกอบอาชีพได้ สภาวะทางจิตที่ส่งเสริมให้มี สุขภาพจิตดี มีสติ และมีความเข้มแข็งทางอารมณ์ สภาวะทางสังคมที่ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ ที่มั่นคง ความยุติธรรม และสันติสุขในสังคม รวมถึงสภาวะทางปัญญาที่ช่วยให้เกิดความรอบรู้ รู้เท่าทัน และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีปัญญา การส่งเสริมสภาวะในทุกมิติ จึงเป็น แนวทางสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะในวัยสูงอายุที่ต้องการทั้งสุขภาพที่แข็งแรง ความมั่นคงทางจิตใจ และการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าโดยไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม (ธัญรัศม์ ภูงศ์ชัย และคณะ, 2567)

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ชีวิตย่อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งความเสื่อมถอย ทางร่างกายที่อาจนำไปสู่โรคเรื้อรัง การสูญเสียสมรรถภาพทางกาย รวมถึงปัญหาด้านจิตใจและ อารมณ์จากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม สภาพแวดล้อม ของสังคมไทยในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้แรงงานวัยหนุ่ม สาวเคลื่อนย้ายเข้าสู่เขตเมือง ส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทในครอบครัวกลับถูกลดบทบาทลงและในบาง กรณีอาจกลายเป็นผู้ที่ขาดการดูแล ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความโดดเดี่ยว ขาดการยอมรับจาก ครอบครัว และส่งผลต่อสุขภาพจิตโดยตรง จากสภาพการณ์ดังกล่าว การสร้างระบบสนับสนุน ผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม การสร้าง เครือข่ายสังคมที่เกื้อกูลกัน หรือการพัฒนานโยบายที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่าง มีคุณค่าในสังคม การให้ความสำคัญกับสภาวะของผู้สูงอายุไม่เพียงช่วยให้พวกเขามีความสุข ในบั้นปลายชีวิตเท่านั้น แต่ยังช่วยลดภาระของครอบครัวและรัฐ อีกทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญใน การสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต (เชษฐิณี มหาวิเชียร, 2563)

จังหวัดจันทบุรีเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่กำลังเผชิญกับปัญหาดังกล่าว โดยศูนย์ปฏิบัติธรรม เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว ถือเป็นหนึ่งในสถานที่สำคัญ สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมบางกลุ่มยังขาดความตระหนักรู้ ด้านสุขภาพและการดูแลตนเอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และสร้าง ความท้าทายในการบริหารจัดการสภาวะองค์รวมภายในบริบทของวัด ดังนั้น การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสภาวะองค์รวมในวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักธรรมที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกเล่มที่ 14 อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่าด้วยภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีล ภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งหากสามารถพัฒนาการบริหารจัดการสภาวะองค์รวม ได้อย่างเหมาะสม จะช่วยลดปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการจัดอบรมปฏิบัติธรรม และ อาจเป็นต้นแบบสำหรับการบริหารจัดการสภาวะองค์รวมในวัดอื่น ๆ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านสุขภาวะองค์กรวม ทั้งในศาสตร์การแพทย์แผนไทย แผนจีน และแผนเกาหลี่ อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในผู้ให้คำแนะนำด้านสุขภาพหลักของศูนย์ปฏิบัติการธรรมแห่งนี้ จึงได้พัฒนาการบริหารจัดการสุขภาวะองค์กรวมโดยประยุกต์ใช้หลักอานา 4 ตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการสุขภาวะองค์กรวมในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่บุคลากรในองค์กร และนำไปสู่การเป็นรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์กรวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติการธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์กรวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติการธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์กรวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติการธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการวิจัยภาคสนาม (Field-Work Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น การวิจัยเชิงคุณภาพได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูปหรือคน จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้กำหนดนโยบายและพระวิปัสสนาจารย์ จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำท้องถิ่นและกรรมการชุมชน จำนวน 6 คน กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุและแม่ชีผู้นำคอรส์ปฏิบัติธรรม จำนวน 8 รูปหรือคน และกลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ตามกรอบของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์กรวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติการธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา

ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยเครื่องมือประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-Depth Interview) ครอบคลุมประเด็นสำคัญ 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิด SWOT ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 2. กระบวนการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ พิจารณาภายใต้กรอบแนวคิด POCCC ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม 3. รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ จำแนกตามมิติของสุขภาวะแบบองค์รวม 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อแจกแบบสัมภาษณ์และดำเนินการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งผู้กำหนดนโยบายและพระวิปัสสนาจารย์ ผู้นำท้องถิ่นและกรรมการชุมชน ผู้สูงอายุและแม่ชีผู้นำคอร์สปฏิบัติธรรม และนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม และศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของศูนย์ศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ได้นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นทำการสังเคราะห์และสรุปผล พร้อมเขียนบรรยายเชิงพรรณนา นำเสนอในรูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

1.1 จุดแข็ง ศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งนี้มีจุดแข็งหลายประการ โดยสถานที่มีความเหมาะสมและสงบ เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ตารางกิจกรรมมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ห้องพักมีความสะอาดและปลอดภัย

ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพักอาศัยได้อย่างสบายใจ ด้านโภชนาการมีการจัดเตรียมอาหารที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักโภชนาการที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ

1.2 จุดอ่อน ยังมีข้อจำกัดบางประการ บุคลากรที่ดูแลผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอ ส่งผลต่อคุณภาพของการให้บริการ สภาพพื้นที่และการจราจรในบริเวณศูนย์อาจไม่สะดวกนัก ทำให้การเดินทางไปยังศูนย์และภายในศูนย์เป็นอุปสรรค อีกทั้งขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็น และไม่มีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะ

1.3 อุปสรรค การดำเนินงานยังต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายด้าน โดยเฉพาะการขาดบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงข้อจำกัดด้านเงินบริจาคที่มีผลต่อการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพอากาศและปัจจัยภายนอกอื่น ๆ อาจควบคุมได้ยาก อีกทั้งการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบมากนักทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง

1.4 โอกาส ระบบปฏิบัติการสามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกาย จิต สติ และปัญญาของผู้สูงอายุ ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านการฝึกปฏิบัติธรรมและการพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมยังช่วยสร้างกำลังใจ ลดภาวะซึมเศร้า และทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่ลูกหลาน

2. กระบวนการบริหารจัดการสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

2.1 ด้านการวางแผน ศูนย์ดำเนินงานโดยใช้แนวทางบริหารสุขภาพแบบองค์รวมอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนมีการมอบหมายหน้าที่ตามความสามารถของบุคลากร และนำเทคโนโลยีมาช่วยเผยแพร่หลักธรรมให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรม

2.2 ด้านการจัดการองค์กร มีการสร้างแผนปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน กำหนดคณะทำงานให้มีความชัดเจน จัดทำผังองค์กรและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน นอกจากนี้ ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น

2.3 ด้านการบังคับบัญชา มีการแต่งตั้งหัวหน้างานในแต่ละฝ่าย พร้อมกำหนดผู้รักษาการแทนในกรณีที่หัวหน้างานไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ บุคลากรปฏิบัติงานตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย และมีการจัดทำรายงานเพื่อนำเสนอต่อผู้บังคับบัญชาเป็นระยะ

2.4 ด้านการประสานงาน มีการตั้งจุดนัดพบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติธรรมและบุคลากรสามารถแจ้งปัญหาหลังจากการสวดมนต์เย็น มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถดูแลและช่วยเหลือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนุญาตให้เจ้าหน้าที่พัก

โทรศัพท์เพื่อการติดต่อในกรณีฉุกเฉิน และมีการติดตั้งสัญญาณเตือนภัยเพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ

2.5 ด้านการควบคุม ดำเนินการกระจายอำนาจและแบ่งงานให้เหมาะสมเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการควบคุมงบประมาณและระบบบัญชีให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ยังมีมาตรการควบคุมด้านสุขอนามัยให้สถานที่สะอาดปลอดภัย และมีบรรยากาศที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม

3. รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

3.1 สุขภาวะทางกาย ได้รับการส่งเสริมผ่านกิจกรรมออกกำลังกายและการปรับเปลี่ยนอิริยาบถให้เหมาะสม มีบุคลากรดูแลและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ตารางปฏิบัติธรรมได้รับการออกแบบให้ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ที่พักรับมาตรการรักษาความปลอดภัย ป้องกันสัตว์รบกวนและอันตรายต่าง ๆ

3.2 สุขภาวะทางจิต มีการสนับสนุนด้านจิตใจผ่านการพูดคุยและให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันภาวะความเครียดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติธรรม การดูแลเรื่องอาหารและความเป็นอยู่ถูกจัดให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในพื้นที่

3.3 สุขภาวะทางสังคม เน้นให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม โดยปลูกฝังทัศนคติที่ดีและความสามารถในการปรับตัว มีการส่งเสริมบุคลิกภาพและความอ่อนน้อมถ่อมตน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

3.4 สุขภาวะทางปัญญา บุคลากรที่ดูแลผู้สูงอายุได้รับการอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ รวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุและบุคลากร ศูนย์มีอุปกรณ์และสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

1. เมื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า พบจุดแข็งและจุดอ่อนที่มีความสำคัญ เช่น สถานที่เหมาะสมและสงบ ตารางปฏิบัติธรรมยืดหยุ่น ห้องพักสะอาดปลอดภัยและโภชนาการที่เหมาะสม แต่ยังมีจุดอ่อน เช่น บุคลากรไม่เพียงพอ สภาพพื้นที่และการจราจรไม่สะดวก ขาดงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์ และขาดเจ้าหน้าที่ดูแลด้านสาธารณสุข ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า อุปสรรคที่สำคัญ เช่น ขาดบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดเงินบริจาคและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ควบคุมได้ยาก อย่างไรก็ตาม ศูนย์ยังมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาในหลายด้าน เช่น การพัฒนากาย จิต ศีล ปัญญา การสร้างกำลังใจ ลดภาวะซึมเศร้า และการถ่ายทอดพระพุทธศาสนาให้กับลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากังวาล ธีรธมโม (2557)

ที่พบว่า เจ้าสำนักที่มีวิสัยทัศน์สามารถนำประสบการณ์จากสำนักที่มีมาตรฐานมาปรับปรุงการบริหารจัดการ โดยการวางแผน การจัดการที่พักและอาคารปฏิบัติธรรมรวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นป้าย วิทยุชุมชน และอินเทอร์เน็ต และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลำพันธ์ุ) (2556) ที่เสนอว่า ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการสอนกัมมัฏฐาน และพัฒนาวิทยาการให้มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งการวางแผนระยะยาวและจัดทำคู่มือการสอน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุทิน สุทิน (2556) ที่ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเครือข่ายเชิงพุทธของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่า การบูรณาการหลักอภิธานิธรรม 7 เข้าไปในกระบวนการบริหารจัดการช่วยเสริมสร้างเครือข่ายที่มีชีวิต ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนกันและกันเพื่อสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันในกลุ่ม

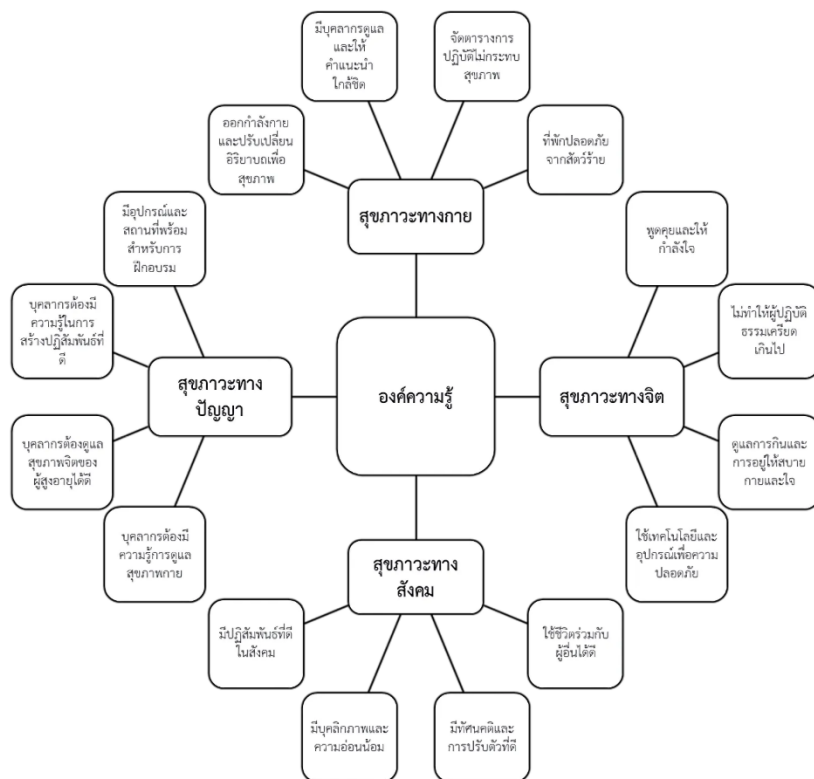
2. เมื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ อาจจะเนื่องจากว่า การวางแผนการบริหารสุขภาวะอย่างเป็นระบบ การประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย การมอบหมายหน้าที่ตามความสามารถ และการใช้เทคโนโลยีเผยแพร่พระพุทธานุภาพ การจัดการองค์การผ่านแผนปฏิบัติการกำหนดคณะทำงาน การประชาสัมพันธ์ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การบังคับบัญชาผ่านการแต่งตั้งหัวหน้างานและการปฏิบัติตามคำสั่ง การประสานงานผ่านจุดนัดพบและการกำหนดบทบาทเจ้าหน้าที่ การควบคุมการกระจายอำนาจ การควบคุมงบประมาณและสุขอนามัย รวมถึงการควบคุมบรรยากาศให้เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอรรถชัย สกลสุภาภรณ์ (2541) และพระครูใบฎีกาสุรพล อาสโณ (2557) ซึ่งพบว่า การใช้หลักพุทธธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการช่วยเหลือประชาชน และการวิจัยของพระครูชัยพัฒนานุกุล (ธนพรจุฑา ชยนิโต) (2560) พบว่า การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุเป็นการส่งเสริมสุขภาวะในทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ และปัญญา ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาพดีและมีความสุข

3. เมื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี พบว่า ประกอบด้วยหลักสุขภาวะครบทุกด้าน คือ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านสุขภาวะทางจิต ด้านสุขภาวะทางสังคม ด้านสุขภาวะทางปัญญา ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากว่า มีการออกกำลังกายและการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม มีการดูแลจิตใจและการใช้เทคโนโลยีเพื่อความปลอดภัย มีการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และมีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับหลักสุขภาวะทางปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสุชาติ วงศ์สืบชาติ (2554) และสอดคล้องกับการวิจัยของพระครูประกาศสิริธรรม (เกษม สุวณโณ) (2560) ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาวะในระดับปานกลางถึงดีและควรมีการใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการดูแลสุขภาพ และยังสอดคล้องกับ

การวิจัยของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท) (2552) ที่พบว่า ในปัจจุบันพระสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนวิธีการดูแลสุขภาพจากโรควิถีชีวิต เช่น โรคเบาหวาน และโรคมะเร็ง โดยการปรับพฤติกรรมและการฝึกจิตภาวนา

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยที่ศึกษาจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงถึงการนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ราชนครินทร์ จังหวัดจันทบุรี ครอบคลุมหลัก 4 ด้าน ได้แก่

1. สุขภาวะทางกาย ควรจัดตารางปฏิบัติธรรมที่ยืดหยุ่น เพื่อไม่กระทบสุขภาพพร้อมดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เช่น การควบคุมยุง ฝุ่น และเสียงรบกวน รวมถึงการติดตามการกินยาและสุขภาพโดยบุคลากรที่มีความรู้ทางสาธารณสุข

2. สุขภาวะทางจิต เจ้าหน้าที่ควรใส่ใจในความรู้สึกของผู้สูงอายุ โดยใช้คำพูดให้กำลังใจ และดูแลสภาพแวดล้อม เช่น อาหาร ที่พัก และความปลอดภัย เพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี
3. สุขภาวะทางสังคม ส่งเสริมการปรับตัวในสังคม โดยการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและช่วยให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในศูนย์ เพื่อไม่รู้สึกเหงาหรือโดดเดี่ยว
4. สุขภาวะทางปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดูแลสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ รวมถึงการปรับทัศนคติและการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวในสังคมได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายในการจัดทำคู่มือที่ชัดเจนและครอบคลุมเกี่ยวกับการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ โดยเน้นการปรับปรุงกิจกรรมให้ สอดคล้องกับบริบทของวัดและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่
2. ควรสนับสนุนให้มีการจัดทำและพัฒนาแพลตฟอร์มการสื่อสารออนไลน์ เช่น แผนที่ ดิจิทัลผ่าน Google Maps และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ช่วยเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้นและมีความสะดวกใน การติดต่อ
3. ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริหารจัดการสุขภาวะองค์รวม เช่น การจัดตั้งกลุ่มไลน์สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละคอร์ส เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้สูงอายุและ กิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ
4. ควรสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และความร่วมมือ โดยการจัดตั้งชมรม หรือหน่วยงานที่ดูแลสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ รวมถึงการให้ความรู้ด้านสาธารณสุขและ พิจารณาจัดตั้งสถานีอนามัยเพื่อดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในศูนย์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดทำแผนโครงสร้างองค์กรบริหารและแผนพัฒนาศาสนสถานของวัดโดยให้ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาพิจารณ์ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทาง การพัฒนาที่เหมาะสม
2. ควรกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากศาสนสถานให้เหมาะสมกับภารกิจของวัด พร้อมทั้งมีการบังคับใช้กฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยการดำเนินมาตรการทางวินัยกับผู้ที่ไม่เมต ข้อตกลงหรือกระทำผิดกฎระเบียบ
3. ควรจัดทำโครงการพัฒนาการบริหารจัดการสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุโดยกำหนด แผนระยะสั้นและระยะยาว พร้อมทั้งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ควรปรับปรุงกฎระเบียบให้เหมาะสมกับการบริหารจัดการสุขภาวะองค์กรรวมและกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำลายหรือสร้างความเสียหายให้กับศูนย์และดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

5. ควรจัดตั้งคณะทำงานและหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อดำเนินโครงการอบรมด้านการพัฒนาการบริหารจัดการสุขภาวะองค์กรรวมของผู้สูงอายุ โดยมีการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และมีความสะอาดตามมาตรฐานที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสุขภาวะแบบองค์กรรวมของผู้สูงอายุในวัดต่าง ๆ ของจังหวัดจันทบุรี โดยสำรวจความคิดเห็นของคณะสงฆ์และประชาชนรวมถึงวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนา

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบสุขภาวะแบบองค์กรรวมของผู้สูงอายุในองค์กรอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาในอนาคตให้เหมาะสมกับบริบทของวัด

3. ควรศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของวัดต่าง ๆ เพื่อยกระดับวัดให้เป็นต้นแบบของจังหวัดจันทบุรีในการพัฒนาศาสนสถานและการบริหารจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐนิ มหาวีเชียร. (2563). ปัจจัยด้านสุขภาวะและด้านคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง (การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธัญรัตน์ ฤกษ์ชัย และคณะ. (2567). การศึกษาระดับสุขภาวะแบบองค์กรรวมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 18(1), 296-310.
- พระครูชัยพัฒนานุกุล (ธนพรจุฑ์ ชยน์โต). (2560). ศึกษาแบบการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอบ้านค่าย จังหวัดเชียงราย วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโณ. (2557). การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูประภากรสิริธรรม (เกษม สุวณโณ). (2560). การศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์

พุทธศาสนตรุณฐิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์). (2556). รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท). (2552). การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพและการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากังวาล ธีรธมโม. (2557). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิน สุทิน. (2556). การบริหารจัดการเครือข่ายเชิงพุทธของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 1 (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอรุณชัย สกลสุภาภรณ์. (2541). บทบาทพระสงฆ์ที่สังเคราะห์เด็กนักเรียนที่พักอาศัยอยู่ในวัดเขตจังหวัดอ่างทอง (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชาติ วงศ์สืบชาติ. (2554). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษา วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดปากน้ำภาษีเจริญ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

